

IVAN ZOREC:

MANA.

(IZ ZBIRKE „POMENKI“)

„I kod neki hodi Mana? Glej, še zdaj je ni s semnja!“ se je vdova Jeračka bolj pritožila kakor prašala, ko je hitel po stezi pred njeno hišo sosed Kotar.

„Kaj je še ni? No, ta pa zna!“ se je smejal mož.

„O, seveda zna! Na Klancu so včeraj plesali, pa polno sejmarjev je bilo, ki se jim nikamor ni mudilo kakor njej ne. In tako je neki rinila v dedce, da se je že kar ubraniti niso mogli. Peša in pila in plesala je ž njimi kakor vrtavka in se obešala po njih, dokler se zaradi nje skoraj stepli niso.“

„Prava reč! Saj se tudi psi spopadejo, če nastane drenj pri psici!“

„O, ti priskut! — Če bi le otrok ne bilo!“

Izza vogala sta se pripodila okoli pet- ali šestletna dečka.

„Teta, kdaj pa pridejo mati?“ je boječe prašal starejši.

„Mati, mati...!“ se je zakremžil mlajši.

„Le pridna bodita, zdajzdaj bodo doma pa vsakemu bodo prinesli takega konjička, ki zad piska“, ju je mirila dobra Jeračka, ki ju je bila pobrala že včeraj in ju napasla in spravila spat, ko sta lačna in zapuščena jokala po materi.

„Otroka sta siroti: oče v Ameriki, mati po sejmi in potepanjih!“ je polglasno dejal Kotar.

„Saj res. Kar pusti ju in še misli ne, kako ju pusti. Kdo ju bo varoval, kdo očedil in kdo jesti dal, to je menda prav nič ne skrbi.“

„Hm. Pa kaj ji je treba hoditi po semnjih? Saj nima česa prodati ne kupiti.“

„Samo zaradi dedcev in veseljačenja se potepa.“

„Vidiš, take ste babnice!“ se je nasmehnil mož, ki se je spomnil, kako vročekrvno je deključila in veselo živela tale, prav tale Jeračka, ko je bilo še mlada vdova. „Take ste, dokler ste za kaj! Lažje je lačno tele odstaviti — ženske ne moreš izlepa!“

„O, kaj boš! Za teboj se jih gotovo ni nikoli dosti drenjalo!“

„Tako bo tudi Mana jezljala, ko jo bo minilo, če jo bo res kdaj minilo.“

Zdrava in lahkomiselná Mana je začela po moških gledati precej, ko ji je mož odšel v Ameriko. V moškega, ki se ji je zdel pravi, je tako dolgo tiščala, da ga je dobila. Marala gá je samo enkrat, potem je pljunila za njim in začela podirati drugega. A ko se je spečala s Pljuskarjevim Nacetom, prav mladim in neizkušenim fantom, ki mu je bil njen mož celo birmanski boter, se je presenečeno ustavila. Šele izpeljanega fanteta, divjajočega v prekipevajočem zdravju in v pokajoči moči, je mamila in ožemala, da so se mu v kratkem ošilile rame in zožil obraz; kajti fant je pozabil na vsa okna, ki si jih je bil kdaj zaznamenoval v vročih sanjah, in je visel le pri njej. V nebrzdani strasti je izgubila vso razsodnost in ves sram, da svojega divjega greha že ni več znala skrivati in je začela kar očitno vlačiti fanta s seboj.

Tudi včeraj je bila napregla lahek koleselj, da smo šinili na veseli semenj. Ko sta se razgledala po sejmišču, sta se stisnila v hrupno krčmo. In tu je bilo jesti dosti, piti dosti, da se je miza kar šibila, in je res teklo ž nje. Kajti Košutnikov Jernej je vnemal s svojo harmoniko vesele in bahave sejmarje, da v svoji razigrani objestnosti niso poznali več mere. A ko so se naveličali njegovi gibčni prsti, ga je zasrbel strupenski jezik, da je začel razdirati in robiti prave in neprave, kosmate in nerodne.

„Mana, o predrta Mana“, je vpil glasni Jernej, „ti preljuba in prezvesta ženica vseh ženic —!“

„Na miru me pusti“, je zarežala Mana, „in se brigaj za svoje stvari!“

„I, saj nimam nič svojih stvari; samo tole harmoniko imam, ki jo pa zmerom pestujem. Ti se pa nikar ne jezi, ljubezni polna Mana, saj ti nihče noče hudega. Samo prašal bi te: Glej, mi vsi že ugiblremo in ugiblremo, ali petelin kdaj znese jajce ali ne, pa ne uganemo, vidiš. Kaj praviš ti, ki si izkušena in poznaš peteline?“

„Jaz pravim, da ga znese, če kokoš skoči nanj —“, se je začel vtikati Pelinov Janez, ki je bil že nekaj starikav, pa prav majhen in neroden fant.

„Mano sem prašal, — ti pa molči in Boga prosi, da bi prišel še kaj od tal. Dozdaj si rastel kar v tla kakor kravji rep. Prilivaj si in molči, ke govorijo veliki in modri!“

„He-he! Kaj veš!“ je rezgetal zabavljivi Francek, ki je rad ščuval. Morda bo pa le prava, kakor je dejal Janez.“

„E, beži no, kako neki! Potem bi moral tistile Nace vsak dan vsaj dvakrat kokodakati. — Kaj ne, Mana?“

Mana je zardela, ali ni mogla nič, ker je bil krohot prebučen. Nazadnje se je še sama smejala.

Nace godčevih besedi ni dobro razumel in se jim je smejal, ker so se pač vsi smejali.

„No, pa ti povej!“ so sejmarji silili v Jerneja.

„I, saj ne vem dosti. Samo toliko vem, da se iz takega petelinjega jajca izvali pravi kosmati in rogati hudič, ki te lahko precej pocitra.“

„Joj, Nace, pazi!“

„Dà, Nacek, le nesi jajca, drugače bi jih kdo drugi. Ali kmalu izfriraj iz gnezda, da še sam ne zvališ hudiča. Pa hudič bo, če ne prej, pa tačas, ko se Tone vrne!“

„E, bo že Bog dal, da bo za vse prav!“

„Saj res! Kaj bi ga motili in plašili, potiej bi Mana morda res sama kokljala!“

Mana se je bila v jezi že nekoliko napila. Gorela je iz okroglih udov v zdravo napeta lica in je precenjevala razmajane moške. V hlepečem hrepenenju je tolkla ob mizo in klicala vina. Za pikanje se ni zmenila več.

„Tako je prav!“ jo je hvalil in miril Petanov Jože, močan in velik fant. „Kaj bi se držala za tisto malo reč! Saj ni hudega, če smo veseli in malo jezični.“

„Z Nacetom pojdiva plesat“, je pomagal Jernej. „Plesat pojdiva, da bomo videli, kako ga vzameš v roke.“

„Koga, Naceta?“ so hoteli vedeti poredneži.

„I, kdo bi pulil besede in jih pretikal kakor klin pri pljužnjah!“

Pa s plesom ni bilo nič; zakaj v krčmo so privrveli še drugi sejmarji in so jo čisto zamašili. Ko so začeli peti, jim je pomagala vsa velika družba.

Eno rožo bi ti dala,
pa nič ne diši.
Ampak kako bi dišala,
če ljubezni ž njo ni? . . .

Petanov Jože je zavriskal in primaknil svoj kozarec.

„Pijmo skupaj, Mana, pa veseli bodimo! Kaj bi si življenje delali težje kakor že je! — Nace, toči in pij, če si res za kaj!“

Mana je veselo pogledala mladega velikana in se mu je za spoznanje primaknila.

„In ti, Nace, ali dobodi cigar, da si vtakneva vsak eno pod nos, ali pa daj za vino. Če ne, dam jaz pri tej priči!“

Ko je Nace skočil za smotkami, je padla Jožetova velika roka pod mizo. Njegove svetle in iskre oči so mlatile razgreto Mano, da je pobesila svoj živi pogled in je nalahko prikimala.

Jernej, godec godčevski, jo je gledal kakor žaba jajca in se je smejal.

„Sreča se ne da tako hitro ujeti za rep!“ se je glasno pridušil sejmar, ki ni dobro prodal.

„Da se, da!“ je ugovarjal Jernej in je gledal vročo Mano.

„Dà, ampak večkrat je treba poseči za njim“, je pribil drug sejmar.

„I, seveda! Brez tega ni nič“, se je smejal poredni godec in je mežikal Mani.

„Po praznem posežeš — malokdaj ti zlomek ostane v rokah!“ sta dognala sejmarja.

„Jože, Mana, recita, da to ni res!“ je od samega smeha rdel Jernej. Tudi Mana in Jože sta rdela, s smehom sta se pa bolj silila kakor ne.

„Jernej, napravi katero in ne sitnari!“ je prosil plečati Jože.

„I, kajpa, za Mano jo moramo urezati, ki ima táko prebito srečo. Blagor ji, ker ve, zakaj je na svetu in ker kokodaka in kokodaka noč in dan.“

„Tak daj ga no —!“ je ščuvala.

„Jerneja pa že ne — nikoli! Kdo pa bi nam godel in lagal?“

„No, le čakaj!“ se je godec vdajal. „Samo še tole se zmenimo: Tistegale Janeza gledam, ki tako zvesto posluša, da kar glavo postrani drži, kakor bi ga bila grlica udarila, in ki v tla raste; pa premišljam, ali bi mu zlil, da bi prišel še kaj prida od tal, tole vino, ki ga tako počasi pije, za vrat ali pod noge.“

„Kako to?“

„Saj to je! Najprej se moramo zmeniti, da vem kje prilivati: Ali raste človek od nog proti glavi, ali raste od glave proti nogam?“

„Kar sam odloči!“

„I, saj ne vem, kako je prav. Zato pa stopita brž dva moža k meni, da bom sam izpil vino, ki bi ga rad prilival Janezu.“

„Tak naliž se že, pa meh raztegni!“

„Dva moža, trdna in pravih rok, sem; drugače ne gre!“

„Zakaj ne, no?“

„Zato, ker je treba pri temle vinu, ki je kislo kakor čiški vrisk, vsaj treh: Enega, ki vliva v onega, ki pije, in enega, ki tega drži, da ne uide pred takim vinom!“

Zdaj se je Jerneja lotil sam krčmar, ki pa mu ni prav mogel do kože. Vsi drugi so pomagali jezljavemu godcu.

Med glasnim besedičenjem in velikim smehom se je zmračilo. Svetiljka pod stropom je motno zabrlela, in Jože je z dolgim pogledom potipal nemirno Mano in je šel počasi ven. Kmalu za njim se je zmuzala pa še ona, ki je ves čas pazljivo točila Nacetu.

(Konec prihodnjič.)

FRANJO ROŠ:

IZ POLNIH ČAŠ.

Široko sije površina vod
in vsa samo smehljajev je igranje.
Nebo je svoj visoki molk mirno
v razgretem blesku potopilo vanje;
v tišini sanj, v vesoljstvu src leži —
poljub.

Čez vode čoln in v njem si ti z meno.
Šumeč v globokem hladu gozd krog vsega.
Iz polnih prsi borov, bukev, smrek
do naju to duhteče zdravje sega,
jaz sem ga zdrav in že sem ga pijan
in ti.

Tako zori poletje in zori
mladost teh dni, živi samo od cvetja
in božje luči. O, že presvetla
so razodetja, iz omam zavzetja
in pretežko je to bogastvo src —
mladost!

Ti vse imaš, vse nama daš, mladost!
Prepolnih čaš že vino prekipeva.
O daj, da ti napijeva midvá
iz te mladosti, ki ji mej ne véva,
iz te krvi, ki že v nebo gori,
tebi, življenje!

IVAN ZOREC:

MANA.

(IZ ZBIRKE „POMENKI“) (Konec.)

Fant je pil, veliko pil in se smejal. A ko je bil najbolj vesel, je pekoče začutil, da ga grize nekaj hudega in razžaljivega, še bolj, kakor če bi mu kdo natočil izpod roke. Zabavljice, ki jih je danes slišal, so ga začele tepsti in gristi, a sam ni vedel natanko, zakaj. In tudi to mu ni bilo všeč, da se Mana zanj skoraj ni več zmenila, odkar je bil prisedel Jože.

„No, kam se je pa spet zateknila?“ ga je uščenilo v srcu.

Planil je pokonci in bušil ven.

Tako je prišlo skoraj do tepeža.

Pa mu ni pomagalo nič. Od tačas je bil Manin prvi in stalni vasovavec močni Jože. To je vedela vsa soseska, ki se je posmehovala posebno Nacetu.

„No, Nacek, zdaj se pa le oddehni malo!“

„Najbolje bi bilo, da bi te dali za nekaj časa kam na rejo!“

„Da, drugače boš težko prišel spet do prave sape!“

Čudno se je zdelo vsem, da je tako mirno in vdano prenašal pikrosti, ki so ga bičale, kjer se je le pokazal.

„E, kaj veste, kako je in kako še bo?“ se je zaničljivo branil, ker je vedel, da tudi Mana dobi svoje plačilo.

„Kako je bilo, veš seveda ti sam!“ so se smejali.

„Počakaj še malo, pa bo za vse prav!“

Pa tudi Mane niso pustili na miru. Kdor si je upal in je znal, pa jo je ugriznil in obrekel. In ko so se napasli na njenih nerodnostih, so jo pa tja v daljno Ameriko zatožili Tonetu. Najbolj so jo očrnili tisti, ki jih muhasta omahljivka ni bila marala, ko so se ji hlepeče nastavljali in ponujali. V zobeh so jo imele tudi ženske, pa ne, ker se jim je zdelo njeno deključevanje pregrešno ali kaj, — o, ne zato, ampak zgolj iz ljubosumnosti, ker so se bale, da jim ne bi dedci skakali iz ojnic, in iz nevoščljivosti, ker tudi same niso bile deležne tistega prelepega greha, ki je menda največji, a tudi najslajši. O, kaj greh! To ni nič! Saj kradeš lahko, če te le ne zalotijo; trte in cepiče smeš porézati, samo glej, da se ne zve; prašičem pri sosedu le zavdaj, če se drugače ne moreš maščevati; — posebno pa ne zamudi onih majhnih

in velikih ter največjih grehov zoper šesto zapoved, ampak pazi, pazi in taji, skrivaj v temo in noč, ker drugače bi bil lahko joj in Bog pomagaj! . . . Močno jih je zjezilo tudi to, da se je Mana njihovim kačjepičnim opazkam le smejala, ne da bi bila kaj priznala ali utajila.

„O ti Mana manasta, kaj bo, ko se Tone vrne?“ jo je usčeniła ta ali ona.

„I, kaj bo —? Moža bom spet imela!“

„Hihihi! Saj ga ne pogrešaš posebno, bi dejala —.“

„Pa res ne. Saj je dosti vaših dedcev. Ampak tvoj, veš ni zanič; res ne —.“

Tako in še hujše je znala usekati po opravljenih čeljustih. Ko ji pa le niso dali miru, je potegnila svoja vesela pota v oddaljenejša kraja, kjer je niso poznali in so bili doma sami veseli ljudje . . . Glejte, človek enkrat živi. Zdaj je čas, da oskusi in poskusi vse, kar se mu zdi potrebno, vredno in dobro . . . In z novimi svojimi znanci je prepevala in veseljačila po cele dni in noči. Ali čimbolj je živela, tem lepša je postajala. V njihovi kratkočasni družbi se je razvila v zdravo in polno ženo, ki je bila vredna, da se je človek obrnil za njo. Ampak težko si jo še dobil pri pravi volji, kajti postala je hudo izbirčna in taka, kakor tisti cigan, ki se je objedel belega kruha: ni marala več. — Obešala se je po dedcih pa še zmerom, ali samo zato, da jih je dražila in se jim smejala, ko so proseče snubili njeno sočno bujnost in vrtoglavo vreli za njenim prešernim smehom. Odnehala jim je le prav redkokdaj in samo, kadar se je zadosti in prav napila in naveseljačila in ni še zgubila smisla za to. Potem pa jo je vselej potegnila domu, kakor bi se sramovala in se je vrgla v močno in strašno naročje svojega hrusta. Oh . . . dá . . . to je bilo vse kaj drugega!—

„Kod te je satan nosil, salaboljska baba?“ je hropel Jože, ki jo je bil že težko pogrešal.

„Kje si hodil, kje si bil — kje si čeveljčke rosil —?“ se mu je smejala in se mu je nagajivo umikala.

„O — ti si ciganske krvi! Doma bi se držala pa za kaj bi se brigala! Kaj nimaš otrok in domačije?“ je godrnjal ljubosumni velikan.

Mana se mu je smejala, da ji je poskakovalo visoko nedrije, in so ji solze tekale po zdravih in polnih licih. Včasih se mu pa še smejala ni; samo zaničljivo ga je pogledala in jo je ubrala v drugo stran na veselo potepanje.

Kakor bi bila desetnica. —

Ravno takrat je bila pomlad, in mehko solnce je lilo svoje blage žarke na koprnečo zemljo, ki je sopeče dihala v plavajočih lahkih

meglicah. V živalih in rastlinah so se zganili prebujeni sokovi, koprneče so se dvigali in so dramili posvečeni nagon po obnovitvi. Zeleneča hosta je začela oživljati v radostnih zahvalnicah. Tičji samčki so se nemirno nosili po brstečih vejah, drhteče samičke so v tajni groznici ježile in šopirile svoje musajoče se perjiče; njih topla krvca je hrepeneče plala v pričakujočem blaženstvu prevdanega materinstva. . . Murni so sedeli pred luknjicami in so srepo strmeli v svetli, solčni in topli pomladanski dan. Z velikimi, trudnimi očmi so zaspano mežikali v pekoče solnce, kakor bi se hoteli nečesa spomniti, nekega čustva, neke bolestnosladke radosti iz davnega, davnega časa. Ali ničesar se niso mogli domisliti, ničesar še najti v svojem drobnem spominu. — Naenkrat pa so jim zatrepetali ogreti živčki, in prebujeno čustvo je zmagoslavno zakoprnelo, da so se živo spogledali in začeli v radostnem spevu vabiti v vesele svate. —

Ali ni to večnost sama, življenje in sveta volja dobrotnega stvarnika? —

Mani je bilo kakor bi poslušala fantovsko pesem, ki hrepeneče drhti sredi tihe vasi in ori v svetlo noč srebrne mesečine. In prav tam nekje v pozabljenem kotičku njenega neutešljivega srca jo je kljunil spomin davno, davno odsanjanih sanj.

O, lepa noč, tiha in mehka noč je bila, ko ji je prvokrat zaplala vroča kri. Kako se je bila ustrašila, kako je bila drhtela v dognanem spoznanju. . . Kolikrat je kesneje z bridkim kesom v srcu mislila na mirne čase tihega devištva, — tudi še takrat, ko je začela rada imeti skoraj še otroškega Nacka. . . In kaj je bilo potem, kje in kdaj so se pravzaprav utrnile njene sladke sanje? Rada bi umrla od vseh bridkosti, če bi jih smela vsaj še enkrat presanjati in prečutiti do konca, — umrla od one sladke bridkosti, ki se v njej tako strašno koplje čudno in prevroče hrepenenje, ne še dočuteno, izpolnjeno in utešeno do današnjega dne. . . A do kam je pridrvela, kje je naposled zgubila samo sebe? In kaj je res imela od vsega? Kje je konec njene nemirne ceste? — O, če bi mogla izbrisati vse madeže svoje vesti in umiti svoje srce, kako drugače bi znala živeti, kako varčevati s svojimi viharnimi čustvi. —

Ampak Manin kes ni nikoli dolgo trpel. Ko se je nakisala v poskušeni spokornosti, se je vselej prepričevalno domislila, da se pravzaprav nima česa kesati. Kaj pa je res kdaj storila komu hudega? Ali takega, kar bi komu škodovalo? I, če ima moške rada, kaj je to res taka grdobija? Kaj pa moški? Kdo je kdaj že njim kaj očital? O, pa res —!

In tako jo je kmalu prav lahko vzela, da je spet dolgo niso videli.

Sosedje so se bili na to že lepo privadili. Še čudno bi se jim bilo zdelo, če bi bilo drugače. Za Manine muhe se niso več dosti brigali.

Kar jih je iznenadila stara Jeračka. Tone je bil pisal njenemu Francetu, ki se je odpravljaj v Ameriko, in ga je za božjo voljo prosil, da bi mu pripeljal oba otroka.

In res. Ko je Mana, ki vsemu temu ni posebno verjela, nekoč spet veseljačila bogve kje, je Jeračka otroka očedila in oblekla, kolikor je mogla, in ju je izročila sinu, odpotujočemu z večjo družbo izseljencev. Žena je jokala za Francetom in za otrokoma, ki sta bila pa oba dobre volje in po materi še vprašala nista.

Čez par dni je pridrvela Mana, ki je bila že nekaj slišala, in je planila nad Jeračko:

„Mati, kje sta otroka?“

„I, kdaj pa si ju mi izročila?“

„Jezus Nazarenski, moja otroka!“ je vpila in jokala Mana.

Ali Jeračka ji je pokazala Tonetovo pismo in se ji je smehljala.

„Kaj se neki dereš! Kdaj si pa kaj skrbela zanju? Prav je, da ju je vzel k sebi oče, ki bo morda bolje vedel, kaj jima je treba!“

Ampak Mana je vila roke, norela in tulila okoli doma in po vasi kakor tica, ki ji vzameš mladiče iz gnezda. Njena materinska žalost je bila tako neponarejena in prava, da se je žena začela smiliti tudi tistim, ki so bili dozdej kaj hudi nanjo.

Kakor burja je vihrala k možu, ki si je bil že kdaj osvojil njeno posebno naklonjenost.

„Kakor se Boga prosi, te prosim: Posodi mi za pot, da pojdem za otrokoma!“

„Nimam.“

„Lepo te prosim, ne odreci mi!“ je vila roke in ihtela.

„Saj ti pravim. Na kaj bi ti dajal navsezadnje?“

Mana je kar odrévenela. In to je bil mož, ki se ji je bil posebno doprikal, in ki mu je bila dosti zaupala in vse! Zadušila je togotni jok, ki ji je kipel v prsah in se je zapodila k drugemu.

„Ne morem ti dati, Mana. Vidiš, saj bi rad, ampak zaradi žene ne morem in zaradi ljudi ne . . .“

„O, kaj takrat se nisi bal žene in jezikov?“ ga je spomnila veselega potovanja, ki sta ga bila napravila. „Kaj pa naj bi bila rekla šele jaz takrat, ko si tako tiščal? Kikljevec!“

Jezna in ponižana je vila k tretjemu in k vsem po vrsti. Ali nihče se je ni usmilil. Kaj bi ž njo zdaj? Radi so jo imeli le, dokler je bila lahkomiselna in vesela.

Ko so jo torej zavrgli in odpravili vsi njeni preštevilni prijatelji, je s povzdignjenimi rokami prosila še starega Kotarja.

„Torej tvoji fantje ne dajo, nočejo pomagati? Vidiš, preveč si se jim bila dala. — Koliko bi rada?“

„Za pot, oče, samo za pot.“

„I, ti, Mana, čakaj no. Zakaj pa bi res nosila smolo tja? Ne zameri, pa saj veš, da te Tone ne more biti vesel. Tu ostani in kmetije se bolje primi, pa dedce pusti.“

„Moja otroka, moja otroka!“ je zatulila sirota. „Pa če me na mestu ubije, — za otrokoma moram in moram; drugače znorim!“

„No, če že res hočeš čez lužo, bova pa precej napravila,“ je sočutno dejal in poklical priče, da ji je pošteno odštel toliko in toliko.

Mani se je razlila po lepem, solznem licu radostna rdečica od same sreče in zadovoljnosti. Ko je tekla domu, se ji je čudno zdelo, da prestavlja nogo pred nogo in ne leti po zraku, tako je bila olajšana in pomirjena.

Že drugi dan je hitela na železniško postajo. Iz oken so rastle radovedne glave in so gledale za njo. Nacek je stal na pragu in je stopil za vrata, ko je šla mimo hiše.

Pod klancem jo je čakal silni Jože.

„Tak greš res —?“ je dejal skoraj tiho.

„Grem,“ je dejala in se ni ustavila.

„Čakaj no, Mana —.“

„Ne utegnem. Kaj ne vidiš, da grem za otrokoma?“

„Vsaj kovčeg naj ti pomagam nesti —“

„Ni treba.“

„Vsaj roko mi daj.“

„Pusti me, mudi se mi!“ je dejala in ga je tako tuje pogledala, da mu je omahnila roka.

Šla je neutegoma in še pogledala ga ni več. Na hribu za vasjo se je še enkrat obrnila in je gledala na belo vas, kadečo se v jutranjem hladu. S palcem in kazalcem je potegnila po omeglenih očeh in se je spustila na drugi strani hriba po klancu v daljni, daljni svet za svojima otrokoma.

